

Cuestións que deberían estar presentes no debate educativo (se o houbese)

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 24-26

Jaume Carbonell

Ex-director de *Cuadernos de Pedagogía*

Do consello editorial de *El Diario de la Educación*

jaume-carbonell@hotmail.com

Jaume Martínez Bonafé

Profesor da Facultat d'Educació del País Valencià

jaume.martinez@uv.es

A educación está actualmente orfa de verdadeiros debates sobre o seu sentido máis profundo e radical. Como axudar ao ser humano a crecer emancipado e en liberdade, con saberes liberadores e competencias emancipadoras? Como transformar a institución escolar nun espazo aberto ás complexidades da contorna, facilitador da pregunta, da exploración, da investigación? Cando deixará a escola de reproducir os intereses económicos e culturais dominantes na sociedade? Como avanzar na autonomía creadora do profesorado fronte ao incremento das demandas burocráticas? Estas preguntas

adoitan quedar ocultas ante discursos superficiais e preocupacións banais que teñen que ver máis coas tecnoloxías da didáctica que coas filosofías da educación.

Suxerimos algunhas cuestións que, a modo de guiión, non deberían faltar nos debates sobre a educación e as súas crises: Que se ensina nas escolas, que coñecementos son socialmente necesarios? Como se presenta e organiza o que se pretende ensinar? Quen e como se decide sobre isto? Cando se fala do contido da educación, que debates se esquecen, cales non chegan a suscitarse? Estas cuestións re-

miten ao problema do currículo, un concepto cada vez menos debatido, como se o asunto fose unha cuestión técnica, de expertos, que non nos incumbe como docentes. Con todo, as tradicións de renovación pedagóxica veñen formulando estas cuestións desde hai moito tempo. Recuperamos e actualizamos algúns argumentos.

En primeiro lugar, unha proposta que está na base dos textos de Freinet, Freire ou Dewey: as relacións entre o currículo e a vida. Fronte á tradición pedagóxica escolástica, que separa o ensino da experiencia vital, unha proposta de currículo como instrumento para interpretar criticamente a experiencia. O que aprendemos na escola debería ser unha ferramenta analítica para descifrar e comprender aquilo que nos pasa na nosa vida cotiá.

Pero isto conduce, en segundo lugar, ao debate entre fragmentación disciplinar (materias) ou currículo integrado. Acumular coñecemento significa para a tradición disciplinaria superar con éxito as probas que miden o coñecemento acumulado. Pero o crecemento humano é dialóxico: a escola debe facilitar o diálogo inter e multidisciplinario,

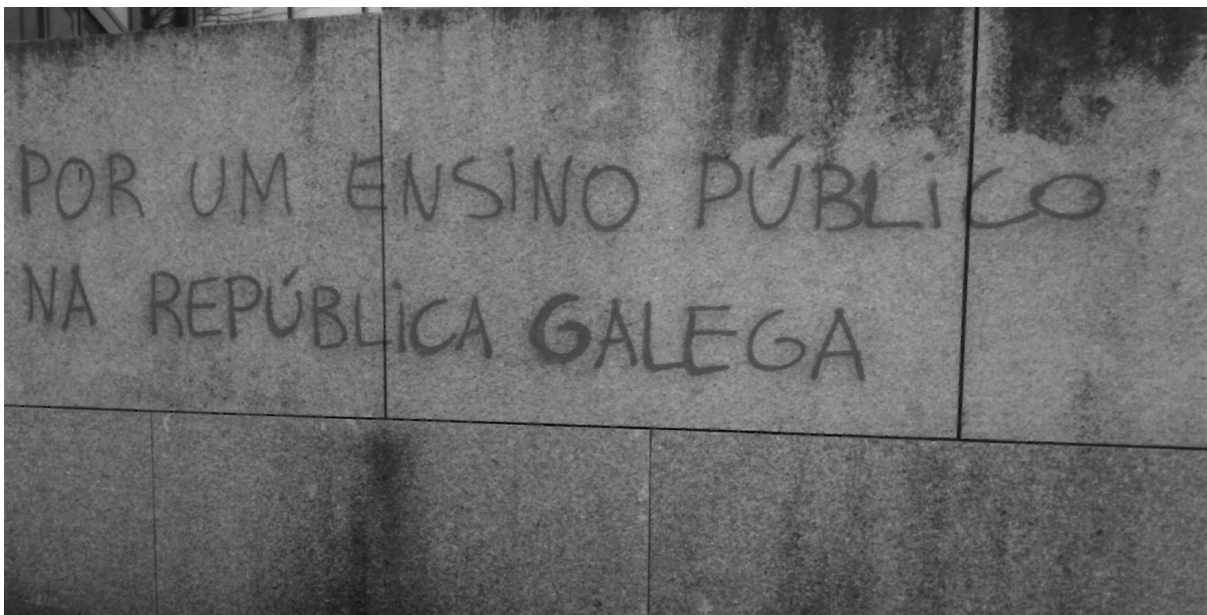
esa posibilidade de crecemento dialóxico, que non enfronta senón que complementa e pon en relación saberes. Unha idea afastada do actual modelo curricular onde tempos, espazos, disciplinas e tarefas se fragmentan e separan esaxeradamente, impedindo calquera tipo de diálogo e pensamento complexo.

A terceira cuestión problemática ten que ver coa concreción dese modelo curricular disciplinario no libro de texto. Deberíamos preguntarnos que hai detrás do que aparece a primeira ollada como un 'recurso' para o ensino. O libro de texto concreta unha teoría pedagóxica e as concrecións curriculares e didácticas desa teoría. Moitas teorías pedagóxicas da Escola Nova, por exemplo, rexeitan de plano o libro de texto; as razóns?: nunha pedagogía de catequese é necesario un recurso que compendie o resumo do importante, a miúdo en forma de preguntas e respostas. O libro de texto é o catecismo da pedagogía escolástica.

Outra cuestión problemática é a actual obsesión por definir o currículo en termos de estándares de competencias e a súa avaliación en forma de probas tipo PISA. Isto pode xerar unha po-

tente e radical transformación do sentido profundo da educación, pois institucións e expertos de organismos transnacionais poden acabar dirixindo a educación de cada país. As institucións locais (autonómicas ou estatais) poden permanecer nun estado de incerteza durante décadas, mentres que se van despoñendo da súa lexitimidade. Por iso é relevante situar o currículo no núcleo do debate político pola educación.

Non abonda, porén, con falar da vinculación da escola coa vida, senón que cabe falar tamén da educación que se proxecta e enriquece fóra do recinto escolar. Porque cada vez se xera máis coñecemento e aprendizaxe á marxe do currículo académico. A natureza, a cidade, a produción artística encerrada nun museo ou exposta en plena rúa, os medios de comunicación, as bibliotecas ou as redes sociais son o mellor libro de texto, a enciclopedia viva e cambiante do século XXI. En efecto, a cultura obsérvase e compártese no territorio físico, simbólico e virtual, nos espazos de encontro e relación entre as persoas máis diversas. Un dos retos das cidades educadoras é, precisamente, o de articular e integrar o conxun-

to de intervencións que xorden -ou son susceptibles de emerxer- desde os distintos ámbitos da educación formal, non formal e informal, encadeando e apoderando a acción dos diversos axentes educativos.

Neste sentido cómpre destacar o potencial dalgúns proxectos recentes como o de "Educació 360. Educació a temps complet", ao ancho e longo da vida, que ten como obxectivo o de conectar tempos, espazos, aprendizaxes e axentes educativos do municipio, en beneficio de toda a poboación das distintas idades: para que poidan ter acceso a unha comprensión crítica da cultura e para transitar da escola á educación emancipadora. Nesta conxuntura, o currículo escolar transcende os

meros saberes académicos para incorporar ao seu proxecto vital o goce de diversas actividades extraescolares -tan relevantes como o que se aprende dentro dos muros da aula- e recursos culturais do territorio. Este constitúe, sen dúbida, un dos debates centrais para superar a crise e miseria da escola actual, incrustada aínda de rituais e rutinas do pasado.

Agora ben, para que a escola e o conxunto da educación avancen por unha nova senda máis libre, creativa e esperanzadora, requírese unha renovación radical dos contidos, métodos e sistemas de avaliación; unha transformación das formas de goberno, participación e control democrático; e outras políticas educativas. Con

máis investimento, sensibilidade e pensamento. É obvio que sen diñeiro non se avanza cara á necesaria equidade e inclusión educativa, pero iso non é suficiente. O debate educativo pendente é tamén o debate en torno a que facer para sensibilizar os de arriba e os de abaixo para logramos unha maior implicación e compromiso social. E en último lugar, aínda que quizais habería que situalo no primeiro, é tamén un debate en torno ás ideas e o sentido hoxe da educación para camiñar cara a un horizonte de maior xustiza social, máis dereitos sociais, máis democracia e a máis ampla liberdade. Que non é pouco. ■

PUBLICIDADE

Pon en acción os teus coñecementos

Sorpréndete

Aprende

Aplica

PEZA 4
PEZA

O proxecto no que todo encaixa

